

บ้านอำมาตย์โท พระยาพิบูลพิทยาพรรค

บ้านอำมาตย์โท พระยาพิบูลพิทยาพรรค เป็นเรือนไม้หลังใหญ่ที่สะท้อนให้เห็นความสามารถของเจ้าของบ้านและช่างในการผสมผสานวัฒนธรรมไทยและตะวันตกได้อย่างกลมกลืนกัน ปัจจุบันมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นผู้ดูแล หลังจากที่ได้อพยยมาประกอบใหม่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างพิพิธภัณฑคดีชานวิทยา และพิพิธภัณฑ์พระเทพญาณโมลี

ผู้สร้างบ้านหลังนี้คือ อำมาตย์โท พระยาพิบูลพิทยาพรรค (ทอง คุปตาสา) ชาวจังหวัดสิงห์บุรี ท่านได้รับคำสั่งเมื่อปี ๒๔๕๑ ให้ย้ายจากตำแหน่งครูโรงเรียนสวนกุหลาบมาเป็นว่าที่กรรมการมณฑลปัตตานี และได้เลื่อนตำแหน่งเป็นกรรมการมณฑลปัตตานี เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๓ จนถึงกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งกรรมการมณฑลนครศรีธรรมราชอีกตำแหน่งหนึ่ง

บ้านหลังนี้สร้างโดยช่างชาวจีน เสรีจประมาณปี พ.ศ.๒๔๗๖ อันเป็นที่พระพิบูลพิทยาพรรคลาออกจากราชการเมื่อมีพระราชบัญญัติยกเลิกมณฑลทั่วราชอาณาจักร เดิมตั้งอยู่เลขที่ ๓ ถนนสุขุมวิท บ้านหันมาทางทิศใต้ เยื้องกับโรงพยาบาลปัตตานีเก่า ทางทิศตะวันตกจรดคลองสามัคคี ด้านหลังบ้านติดถนนโรงเหล้าสาย ข อยู่ในบริเวณเนื้อที่ประมาณกว่า ๒๐ ไร่ ซึ่งพระยาพิบูลพิทยาพรรคใช้ปลูกพืชผัก ผลไม้ ดอกไม้นานาชาติ จนบ้านและบริเวณนั้นเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนาม "บ้านสวน"

บ้านโบราณหลังนี้มีหลังคา รวมทั้งลวดลายแกะสลักตกแต่งตามลักษณะบ้านแบบยุโรปที่เริ่มสร้างในประเทศไทย ตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีหน้าต่างแคบยาว ติ่มไม้เป็นบานเกล็ดตายตัว แต่มีหน้าต่างเพิ่มมาด้านหน้า ตัวบ้านทาสีฟ้าอ่อน ตัดขอบด้วยสีฟ้าเข้ม ที่น่าสังเกตคือไม่มีการติดกุญแจที่ประตู มีเฉพาะกลอนภายในเป็นบางห้อง ผู้ที่เคยพักอาศัยในบ้านหลังนี้กล่าวว่าไม่เคยปรากฏว่ามีขโมยสิ่งๆ ที่บริเวณบ้านกว้าง ไม่มีรั้วบ้าน และติดถนนสองด้านทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระยาพิบูลพิทยาพรรคเป็นคนดี มีความเด็ดขาดเป็นที่เคารพยำเกรงของบุคคลทั่วไปและชาวบ้านมุสลิมที่อยู่รอบๆ ภายในบ้านมีการตกแต่งแบบเรียบง่าย ส่วนใหญ่เป็นเกียรติบัตร เหรียญ และเครื่องหมายสำหรับเครื่องแบบโอกาสต่างๆของพระยาพิบูลพิทยาพรรค มีตู้และชั้นหนังสือเป็นหลัก เนื่องจากเจ้าของบ้านเป็นผู้รักการอ่าน การประพันธ์คำกลอน สักวา

หลังจากที่พระยาพิบูลพิทยาพรรคถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ และคุณหญิงสิน ได้ย้ายเข้ากรุงเทพฯในเวลาต่อมา ผู้ที่ครอบครองดูแลบ้านหลังนี้คือ คุณเกียรติราช ซึ่งเป็นหลาน และใช้เป็นที่พักของนักเรียนนักศึกษาจนถึงปี ๒๕๑๙ ผู้สืบทอดบ้านหลังนี้ต่อมา คือ ว่าที่ร้อยตรีปราโมทย์ และอาจารย์จิรพรพิชญ์ ชาววันวานดิษฐ์ ได้บูรณะบ้านให้อยู่ในสภาพที่ดี โดยมีเจ้าหน้าที่ของธนาคารกรุงไทยเป็นผู้ดูแล

ต่อมา ว่าที่ร้อยตรีปราโมทย์ เกรงว่าบ้านที่พระยาพิบูลพิทยาพรรคสร้างซึ่งมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์นี้อาจชำรุดได้เนื่องจากอยู่ในสภาพแอ่ง เพราะที่ดินโดยรอบได้กลายเป็นที่ตั้งของตึกแถวและบ้านพักอาศัย จึงได้แจ้งกับ อาจารย์บัญญัติ ยวนแหล รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในขณะนั้นว่าประสงค์จะบริจาคให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

ในระหว่างที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กำลังพิจารณาทางงบประมาณที่จำเป็นในการขนย้าย และผู้ที่จะทำหน้าที่ประกอบ

บ้านนั้น ว่าที่ รต.ปราโมทย์ได้ขายที่ดินบริเวณบ้านให้แก่ นายสมยศ ฉันทวานิช โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องบริจาคบ้านที่พระยาพิบูลพิทยาพรรคสร้างให้แก่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ในเดือนกันยายน ๒๕๓๕ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ผดุงยศ ดวงมาลา รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในขณะนั้น ได้รับหนังสือแจ้งความจำนงการบริจาคบ้านจากนายสมยศ จึงได้นำนายเอริก บ็อกคิง (Eric Bogdon) สถาปนิกชาวฝรั่งเศสที่เป็นหนึ่งในกลุ่มนักวิจัยของโครงการ Grand Sud (มหาทักษิณ) ภายใต้อาณัติของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และรัฐบาลฝรั่งเศส ไปศึกษาความเป็นไปได้ของการเคลื่อนย้ายบ้านหลังนี้

นายบ็อกคิงใช้เวลาประมาณ ๒๐ วัน ในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๕ สำหรับการแกะแบบและถอดชิ้นส่วนบ้าน เมื่อมหาวิทยาลัยจัดหางบประมาณได้แล้ว จึงได้เริ่มลงมือประกอบบ้านพร้อมกับช่างมุสลิมท้องถิ่นประมาณ ๑๐ คน ในเดือนมีนาคม ๒๕๓๗ จนแล้วเสร็จในเดือนสิงหาคม ๒๕๓๘

ปัจจุบัน สถาบันกัลยาณิวัฒนาเพื่อการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมสัมพันธ์ได้ใช้ห้องหนึ่งของบ้านหลังนี้เป็นที่ทำการสถาบันส่วนอื่นๆ ใช้จัดนิทรรศการชีวิตความเป็นอยู่ของชนชั้นร่วมสมัยของพระยาพิบูลพิทยาพรรค บ้านหลังนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพิพิธภัณฑ์เปิดกาญจนาภิเษกซึ่งกำลังอยู่ในขั้นจัดหางบประมาณเพื่อดำเนินการต่อไป.....◇

